

ШЕПЕЛЬ А.В.

*магістрантка спеціальності «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

КУЗЬМІНА М.О.

*доктор філософії зі спеціальності «Соціальна робота», доцент,
доцент кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ШКОЛОЮ ТА СОЦІАЛЬНИМИ СЛУЖБАМИ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Сучасне українське суспільство перебуває у стані глибоких соціальних трансформацій, зумовлених війною, економічною нестабільністю, зростанням соціальної нерівності та кризовими явищами у сімейному середовищі. Однією з гострих соціальних проблем є поширення девіантної поведінки серед дітей та підлітків. Виявлення агресивних проявів, адиктивної поведінки, делінквенції та саморуйнівних тенденцій серед неповнолітніх вимагає ефективного міжвідомчого реагування. Особливої актуальності набуває потреба в координації дій усіх зацікавлених сторін: шкільного колективу, соціального працівника, психолога, Служби у справах дітей, громади. Злагоджена міжвідомча взаємодія дозволяє забезпечити комплексний підхід до проблеми, який включає як профілактику, так і корекцію девіантної поведінки.

Школа як провідний інститут соціалізації не завжди має достатньо ресурсів для вирішення складних випадків девіантної поведінки, а соціальні служби нерідко не володіють повною інформацією про проблеми конкретної дитини. Тому формування цілісної моделі взаємодії «школа – соціальні служби – громада» є надзвичайно актуальним завданням.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальне дослідження особливостей взаємодії між школою та соціальними службами у процесі підтримки дітей з девіантною поведінкою, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення такої співпраці. Незважаючи на існування нормативно-правової бази та окремих прикладів успішної співпраці між школами та соціальними службами, в Україні досі не сформовано сталої системи ефективної міжвідомчої взаємодії для підтримки дітей з девіантною поведінкою. Відсутність узгоджених підходів, чітко прописаних

алгоритмів дій, спеціальної підготовки кадрів, а також недостатня комунікація між фахівцями різних сфер призводять до фрагментарності втручань, запізнених реакцій і, зрештою, до загострення проблеми.

Таким чином, проблема дослідження полягає у відсутності цілісної, скоординованої моделі взаємодії між закладами освіти та соціальними службами, яка б забезпечувала ефективну профілактику та соціально-психологічну підтримку дітей з девіантною поведінкою.

Отже, проблема посилення взаємодії школи та соціальних служб у підтримці дітей з девіантною поведінкою є надзвичайно актуальною, особливо в умовах воєнного стану, внутрішнього переміщення населення, дезадаптації дітей, що постраждали внаслідок бойових дій, пережили втрату, травму чи соціальне сирітство.

Основні результати показали, що налагодження інтеграційної взаємодії між школою та соціальними службами суттєво підвищує ефективність соціально-педагогічної підтримки дітей із девіантною поведінкою. Проведене дослідження підтвердило, що лише завдяки системній співпраці на інституційному, міжособистісному та індивідуальному рівнях можливо досягти позитивних змін у поведінці дітей [1].

Запропонована авторська модель, яка включає раннє виявлення ризиків, індивідуальне планування втручання та постійний моніторинг, продемонструвала зниження проявів агресії, покращення емоційного стану та підвищення навчальної мотивації учнів. Водночас участь соціальних працівників у роботі з сім'ями дозволила зменшити кількість конфліктних ситуацій у родинному середовищі та посилити відповідальність батьків [2].

Таким чином, результати підтверджують доцільність впровадження інтеграційної моделі взаємодії «школа – соціальні служби – громада» як найбільш ефективного механізму профілактики та корекції девіантної поведінки серед дітей і підлітків [3].

Девіантна поведінка у дітей є складним соціально-психологічним феноменом, що має різноманітні прояви – від агресії до саморуйнування. Її причини обумовлені як внутрішніми особистісними характеристиками, так і зовнішніми обставинами: родинними, шкільними, культурними. Ефективна робота з такими дітьми передбачає раннє виявлення ризиків, системний підхід до профілактики та злагоджену взаємодію школи, сім'ї, соціальних служб і громади.

Результати напівструктурованих інтерв'ю з педагогами та соціальними працівниками, анкетування батьків і дітей, а також експертного аналізу виявили як позитивні аспекти існуючої системи (компетентність фахівців, успішні приклади корекційної роботи, раннє виявлення ризиків), так і суттєві проблеми. Серед них – недостатня участь батьків, фрагментарність нормативної бази, слабка координація дій, відсутність сталої комунікаційної платформи між школою та соціальними службами.

Запроваджені заходи дозволили не лише реагувати на вже проявлені форми девіацій, а й ефективно проводити профілактичну роботу : через групові заняття з учнями «групи ризику»; просвітницьку діяльність у класах; мультидисциплінарне оцінювання ризиків. Це знижує ймовірність повторних інцидентів та сприяє довгостроковій соціальній безпеці освітнього простору.

Впровадження інноваційних соціально-педагогічних технологій у роботу з дітьми з девіантною поведінкою є надзвичайно перспективним і необхідним кроком для підвищення якості соціальної підтримки, формування адаптивних моделей поведінки та успішної соціалізації молодого покоління. Такий підхід сприяє не лише корекції існуючих проблем, але й профілактиці їх повторення, що має велике значення для сталого розвитку суспільства.

Більшість запропонованих технологій орієнтовані на активну участь дитини у процесі корекції, що підвищує ефективність втручання та сприяє формуванню усвідомленого ставлення до змін.

Таким чином, запропоновані заходи довели свою практичну ефективність та можуть бути рекомендовані для масштабного впровадження в інших закладах освіти та соціального захисту. Вони мають стати основою для створення єдиної, структурованої, стійкої системи міжвідомчої підтримки девіантних дітей та дітей «групи ризику» , орієнтованої на раннє втручання, партнерство та соціальну відповідальність усіх учасників процесу.

Список використаних джерел

1. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми «групи ризику». Київ: Центр навчальної літератури, 2019.
2. Лактіонова Г. В. Технології соціально-педагогічного супроводу дітей з девіантною поведінкою. Київ: Педагогічна думка, 2018.
3. Семигіна Т. В. Соціальна робота в Україні : теорія і практика. Київ: Академвидав, 2020.